

39. Taranov, A.P. (1985). *Pravovoi status lichnosti v sotsyalisty-cheskom obshchestve. Konstitutsyonnye prava y obiazannosty sovetskykh grazhdan.* [Legal status of the individual in socialist society. Constitutional rights and responsibilities of Soviet citizens]. K. : Naukova dumka [in Ukrainian].

40. Belkyn, A.A. (1984). *Poniatye y osobennosty pravovogo statusa orhana sovetskoho hosudarstvennogo upravleniya.* [The concept and features of the legal status of the Soviet government.]. *Hosudarstvennoe upravleniye y pravo: ystoriya y sovremennost*, 5-14. [in Russian].

41. Starylov, Yu.N. (2002). *Kurs obshcheho admynystratyvnoho prava. V 3 t.* [General administrative law course. In 3 vols.]. M.: Yzdatelstvo: «Norma» [in Russian].

42. Nasonov, V.Ia., & Konshyn, V.A., & Petrov, K.S., Redkous, V.M. (2003). *Admynystratyvnoe pravo Rossyiskoi Federatsyy: Ucheb. dlia stud. sred. prof. ucheb. zavedenyi.* [Administrative law of the Russian Federation: Textbook. for students. middle prof. textbook institutions]. M.: Yzdatelskyi tsentr «Akademyia» [in Russian].

43. Korenev, A.P. (1999). *Admynystratyvnoe pravo Rossyy. Uchebnyk. V 3-kh chastiakh. Chast I.* [Administrative law of Russia. Textbook. In 3 parts. Part I.]. M.: MiuY MVD Rossyy. Yzd-vo «Shchyt-M» [in Russian].

Стаття надійшла до редакції: 17.10.2019

УДК 342.9

Павловська Наталія Володимирівна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
теорії та історії права ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПІДХОДИ ВИЗНАЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИХ САНКЦІЙ

В статті досліджуються та порівнюються такі дефініції адміністративного права як адміністративно-правові санкції. Проведено аналіз застосування санкцій та встановлено, що адміністративні стягнення є самостійною мірою відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень.

Відзначено, що санкція як негативна реакція держави на порушення правової норми виникає при наявності протиправної поведінки або невідповідного виконання загально встановлених правил. Державний примус, як відомо, реалізується в багатьох формах, які охоплюють і санкції. Тому примус може застосовуватися не тільки у вигляді санкцій в результаті порушення правової норми, але й як відповідна реакція уповноважених органів. Слід зазначити, що дефініції «санкція» і «адміністративне стягнення» мають певні відмінності. Адміністративне стягнення є каральними, «штрафними» санкціями, які виявляються в позбавленні винного певних прав та привілеїв. У такий спосіб досягається мета – стягнення з правопорушника. За вчинений проступок він позбавляється якогось суб'єктивного права, обмежується його правосуб'єктність та на нього накладаються певні «штрафні» обов'язки. Крім втрат та обмежень, адміністративне стягнення тягне за собою ще й стан певної «адміністративної караності». Зазначена караність діє впродовж року з дня винесення покарання.

Адміністративні стягнення мають репресивний, виховний та попереджувальний характер, оскільки в результаті їх застосування виникають негативні юридичні наслідки у вигляді покарання за порушення певних суспільних відносин у сфері громадського порядку та громадської безпеки, право власності, встановленого порядку управління тощо. Адміністративні стягнення є одним із видів адміністративного примусу і мають всі ознаки, притаманні адміністративному примусу. У цьому випадку спостерігається їх діалектичний взаємозв'язок як окремого та загального; загальне охоплює всі окремі предмети, а окреме не повно входить до загального.

Стверджується, що адміністративно-правові санкції є самостійним інститутом адміністративного права. Дефініція «санкція» є більш широкою, і вона застосовується не тільки в адміністративному праві. Застосування адміністративно-правових санкцій і порядок їх регламентації заслуговує на подальше вивчення та наукове осмислення.

Ключові слова: адміністративні санкції, адміністративно-правова відповідальність, адміністративні стягнення, заходи впливу.

Pavlovskaya N. THEORETICAL AND LEGAL APPROACHES TO DETERMINING ADMINISTRATIVE AND LEGAL SANCTIONS

The article examines and compares such definitions of administrative law as administrative and legal sanctions. An analysis of the application of sanctions was conducted and it was established that administrative penalties are an independent measure of responsibility for committing administrative offenses.

It is noted that the sanction as a negative reaction of the state to the violation of the rule of law occurs in the presence of illegal behavior or improper compliance with generally established rules. State coercion is known to take many forms, including sanctions. Therefore, coercion can be applied not only in the form of sanctions as a result of violation of the rule of law, but also as a response of the authorities. It should be noted that the definitions of "sanction" and "administrative penalty" have some differences. Administrative penalties are punitive, "penalty" sanctions, which are manifested in the deprivation of the guilty of certain rights and privileges. In this way, the goal is achieved - recovery from the offender. For a misdemeanor, he is deprived of any subjective right, his legal personality is limited and certain "penalty" obligations are imposed on him. In addition to losses and restrictions, an

administrative penalty also entails a state of a certain "administrative penalty". This punishment is valid for one year from the date of sentencing.

Administrative penalties are repressive, educational and preventive, as their application results in negative legal consequences in the form of punishment for violation of certain public relations in the field of public order and public safety, property rights, established management procedures, etc. Administrative penalties are a type of administrative coercion and have all the characteristics of administrative coercion. In this case, their dialectical relationship is observed as separate and general; the general covers all individual subjects, and the individual is not fully included in the general.

It is argued that administrative sanctions are an independent institution of administrative law. The definition of "sanction" is broader, and it applies not only in administrative law. The application of administrative and legal sanctions and the procedure for their regulation deserves further study and scientific understanding.

Key words: administrative sanctions, administrative-legal responsibility, administrative penalties, measures of influence.

Постановка проблеми. Аналізуючи правову природу та систему адміністративних санкцій, необхідно зосередити увагу на теоретико-правових підходах їх визначення. Разом з тим, застосування санкцій у різних галузях права мають свої особливості. Не відходять від загального правила й санкції, які застосовуються у сфері охорони громадського порядку та громадської безпеки. На думку науковців, дефініція «санкція» є загально визначеною негативними наслідками для правопорушників, які є результатом дій представників органів державної влади, що застосовуються при порушеннях встановлених та існуючих правових норм. Інший підхід до визначення правової категорії санкцій регламентує, що санкції є елементами правових норм. Існує також точка зору, що санкції є засобом конкретизації способів державного примусу. У кожній галузі та кожному інституті права санкції мають свої специфічні особливості, що певною мірою пов'язані з особливостями правовідносин, що регулюються галуззю та інститутом.

Мета статті – дослідження адміністративно-правових санкцій як складової частини норми та встановленої законом реакції органів державної влади на порушення правових норм.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі питання адміністративного-деліктного законодавства, правової прогалини та колізії були предметом дослідження широкого кола адміністративістів, зокрема: В. Б. Авер'янова, О. Ф. Андрійко, О. М. Бандурки, Ю. П. Битяка, М. Ю. Віхляєва, В. М. Гарашука, Р. А. Калюжного, С. В. Ківалова, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка, Т. О. Коломоєць, О. В. Кузьменко, Т. О. Мацелик, Р. С. Мельника, О. І. Миколенко, С. О. Мосьондза, Д. М. Лук'янець, Н. Р. Нижник, Д. В. Приймаченка, С. М. Тимченка, В. Г. Фатхутдінова, В. В. Фецука, Ю. С. Шемшученка тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. В українській правовій науці, які питання визначення правової дефініції адміністративно-правової санкції вивчалось достатньо ґрунтовно. І.І. Веремеєнко визначав санкції як елементи норми права, які встановлені державою, для охорони самої норми, а з метою такої охорони застосовуються засоби державного примусу з метою виправлення та перевиховання правопорушників та інших осіб в дусі виконання вимог законів та поваги до правил суспільного життя і попередження нових правопорушень [1, с. 19].

На думку О.Е. Лейста, норми права створюють систему, в межах якої вимоги одних норм охороняються іншими нормами, які містять у собі санкції, що застосовуються у випадках, коли не реалізуються попередні санкції [2, с. 18]. Інші вчені розглядають санкції як вказівку щодо засобів примусу, які спрямовані на забезпечення виконання вимог правових норм [3] або пояснюють санкцію значно ширше, тобто настання всіх негативних наслідків для особи, яка порушила закон [4].

Цікавою є також точка зору, згідно з якою окремі адміністративні норми у своїй структурі не містять санкцій [5]. Адміністративні санкції характеризуються певною варіативністю: адміністративні санкції, дисциплінарні, адміністративно-матеріальні, адміністративно-процесуальні. І більш того, кожна з них охоплює конкретні санкції, наприклад, адміністративні санкції містять у собі безліч запобіжних заходів [5].

На думку інших науковців, вважається що санкції в адміністративному праві поділяються на абсолютно визначені (більшість дисциплінарних санкцій: догана, звільнення з посади тощо) та відносно визначені (міри адміністративного стягнення – виправні роботи, штраф та ін.) [5]. Особливістю санкцій у сфері охорони громадського порядку та громадської безпеки вважається те, що ці санкції є завищеними, оскільки всі правопорушення, які вчиняються у зазначеній сфері, є умисними. Ці санкції передбачають найвищою мірою покарання адміністративний арешт і накладаються в більшості випадків судами [6]. Про те конкретні особливості санкцій у сфері охорони громадського порядку та громадської безпеки на сьогодні невизначені.

Вважаючи вищевикладене, санкція як негативна реакція держави на порушення правової норми виникає при наявності протиправної поведінки або невідповідного виконання загально встановлених правил. Державний примус, як відомо, реалізується в багатьох формах, які охоплюють і санкції. Тому примус може застосовуватися не тільки у вигляді санкцій в результаті порушення правової норми, але й як відповідна реакція уповноважених органів. Слід зазначити, що дефініції «санкція» і «адміністративне стягнення» мають певні відмінності. Адміністративне стягнення є каральними, «штрафними» санкціями, які виявляються в позбавленні винного прав та привілеїв. У такий спосіб досягається мета – стягнення з правопорушника. За вчинений проступок він позбавляється якогось суб'єктивного права, обмежується його правосуб'єктність та на нього накладаються певні «штрафні» обов'язки. Крім втрат та обмежень, адміністративне стягнення тягне за собою ще й стан певної «адміністративної караності». Зазначена караність діє впродовж року з дня винесення покарання. Деякі вчені називають такий елемент «адміністративною преюдицією». Право визначення такого

стану визначається тим, що вчинення до закінчення зазначеного терміну нового аналогічного правопорушення тягне за собою підвищену відповідальність, а іноді навіть воно визнається злочином. У питанні розмежування категорій санкції та адміністративного стягнення можна погодитися з думкою А.В. Матіоса, який визначає, що у стягнень виражений санкційний характер. Тобто адміністративне стягнення завжди опирається на санкцію. Це означає, що адміністративна санкція – структурна частина правової норми, яка закріплює можливість застосування адміністративного стягнення та встановлює його вид.

Своєю чергою, стягнення – це реакція компетентного органу на вчинений проступок шляхом застосування (реалізації) адміністративної санкції в конкретних правовідносинах [4]. Згідно зі статтею 23 КУпАП України адміністративне стягнення є мірою відповідальності і застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами [7, с. 41].

Дефініція адміністративного стягнення в КУпАП України та в працях науковців збігається. Адміністративні стягнення мають репресивний, виховний та попереджувальний характер, оскільки в результаті їх застосування виникають негативні юридичні наслідки у вигляді покарання за порушення певних суспільних відносин у сфері громадського порядку та громадської безпеки, право власності, встановленого порядку управління тощо. Адміністративні стягнення є одним із видів адміністративного примусу і мають всі ознаки, притаманні адміністративному примусу. У цьому випадку спостерігається їх діалектичний взаємозв'язок як окремого та загального; загальне охоплює всі окремі предмети, а окреме не повно входить до загального.

Відповідно до статті 24 КУпАП України [7, с. 42], за вчинення адміністративних правопорушень можуть застосовуватися такі адміністративні стягнення: 1) попередження; 2) штраф, оплатне вилучення предмета, який став знаряддям або без посереднім об'єктом адміністративного правопорушення; 3) конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення; 5) позбавлення спеціального права, наданого даному громадянину (права керування транспортним засобом, права полювання тощо); 6) громадські роботи; 7) виправні роботи; 8) адміністративний арешт. Діючими законами України можуть бути встановлені й інші, крім зазначених, види адміністративних стягнень.

До спеціальних суб'єктів, наприклад, іноземців та осіб без громадянства, може застосовуватися такий вид адміністративного стягнення, як адміністративне видворення за межі України.

Орган або посадова особа, яка розглядає справу про адміністративне правопорушення, може призначити тільки те адміністративне стягнення, яке міститься в тій чи іншій статті законодавчого акту, що встановлює відповідальність за конкретне адміністративне правопорушення. Разом з тим, окремі санкції статей є розмитими, наприклад, штраф за вчинені правопорушення призначається не у конкретному розмірі, а, наприклад, від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Деякі з видів адміністративних стягнень не можуть застосовуватися до певних, точно зазначених у законі категорій громадян. Так, позбавлення права керування засобами транспорту не може застосовуватися до осіб, які користуються цими засобами в зв'язку з інвалідністю, за винятком керування ними в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, а також у разі невиконання вимоги працівника міліції про зупинку транспортних засобів, залишення на порушення вимог встановлених правил місця ДТП, учасниками якої вони є, ухилення від огляду на наявність алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння.

В адміністративному законодавстві види санкцій можуть варіюватися. Наприклад, за одне правопорушення можуть бути встановлені санкції у вигляді попередження, штрафу та громадських робіт. Такі варіації спрямовані на те, щоб розрізнити правопорушення, які вчинені умисно, з необережності, спеціальними суб'єктами або в стані крайньої необхідності та необхідної оборони. Проте, в окремих випадках така варіативність не є правильною, і зараз існують дискусії щодо встановлення чітко визначених санкцій за вчинені правопорушення. Окремо слід визначити заходи адміністративного впливу, які застосовуються до неповнолітніх (ст. 24-1 КУпАП України). При призначенні санкцій до неповнолітніх законодавець враховував біологічні, психологічні та соціальні характеристики зазначених осіб. Такі особи визнаються фізично та розумово незрілими, і таким чином встановлюється особливий порядок притягнення таких осіб до відповідальності та звільнення їх від відповідальності. До неповнолітніх можуть застосовуватися такі види адміністративних стягнень: 1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; 2) попередження; 3) догана або сувора догана; передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінують чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання. На відміну від адміністративних стягнень, які застосовуються до фізичних осіб, форми адміністративної відповідальності юридичних осіб більш різноманітні: – заходи майнового характеру (фінансові санкції, конфіскація майна, арешт банківських рахунків, які отримані незаконно); – заходи, які пов'язані з обмеженням дієздатності юридичних осіб (припинення чи анулювання дії ліцензії на здійснення певного виду діяльності, яка надана юридичній особі, обмеження права щодо здійснення певних видів діяльності); – заходи організаційного характеру (примусова реорганізація юридичної особи, ліквідація юридичної особи). Зазначену систему адміністративних стягнень, які застосовуються до фізичних та юридичних осіб, В.К. Колпаков узагальнює поняттям адміністративної відповідальності осіб, які вчинили адміністративне правопорушення. Вони призначаються у вигляді: – накладення адміністративних стягнень

щодо фізичні та юридичних осіб за вчинення адміністративних правопорушень; – накладення дисциплінарних стягнень щодо фізичних осіб за вчинення адміністративних правопорушень (ст. 15 КУпАП); – застосування до фізичних осіб за вчинення адміністративних правопорушень заходів, які невизначені законодавством як адміністративні стягнення (ст. 24-1 КУпАП); – накладення на юридичних осіб стягнень (адміністративно-правові правопорушення), які не визначаються законодавством як адміністративні стягнення (притягнення до відповідальності в адміністративному порядку); – застосування до юридичних осіб за порушення адміністративно-правових вимог адміністративного впливу, який законодавством не визначається як стягнення [8].

Висновки. На підставі вищевикладеного, можемо стверджувати, що адміністративно-правові санкції є самостійним інститутом адміністративного права. Дефініція «санкція» є більш широкою, і вона застосовується не тільки в адміністративному праві. Застосування адміністративно-правових санкцій і порядок їх регламентації заслуговує на подальше вивчення та наукове осмислення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Веремеєнко І.І. Адміністративно-правові санкції. М.: Юридическа література, 1975. 180 с.
2. Лейст О.Э. Санкції відповідальності по советському праву. М.: МГУ, 1981. 61 с.
3. Гончарук С.Т. Адміністративні стягнення (в запитаннях і відповідях). К.: КМУЦА, 1998. 40 с.
4. Матіос А.В. Адміністративна відповідальність посадових осіб. К.: Знання, 2007. 223 с.
5. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.
6. Кузьменко О.В. Адміністративна відповідальність та провадження в справах про адміністративні правопорушення: навч. посібник / О.В. Кузьменко. К.: ТОВ «Видавництво «Центр учбової літератури», 2017. 387 с.
7. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення / Петков С.В. К.: Юрінком Інтер, 2017. 544 с.
8. Колпаков В.К. Адміністративне право України: підручник. К.: Юрінком Інтер, 1999. 736 с.

REFERENCES:

1. Veremeenko, Y.Y. (1975). Admynystratyvno-pravovye sanktsyy. [Administrative and legal sanctions]. M.: Yurydycheskaia lyteratura [in Russian].
2. Leist, O.E. (1981). Sanktsyyu otvetstvennost po sovetskomu pravu. [Sanctions are a responsibility under Soviet law]. M.: MHU [in Russian].
3. Honcharuk, S.T. (1998). Administratyvni stiahnennia (v zapytanniakh i vidpovidiakh). [Administrative penalties (in questions and answers)]. K.: KMUTsA [in Ukrainian].
4. Matios, A.V. (2007). Administratyvna vidpovidalnist posadovykh osib. [Administrative liability of officials]. K.: Znannia [in Ukrainian].
5. Halunko, V., & Dikhtiiivskiy, P., & Kuzmenko, O., & Stetsenko, S. ta in. (2018). Administratyvne pravo Ukrainy. Povnyi kurs: pidruchnyk. [Administrative law of Ukraine. Full course: textbook]. Kherson: OLDI-PLIUS [in Ukrainian].
6. Kuzmenko, O.V. (2017). Administratyvna vidpovidalnist ta provadzhennia v spravakh pro administratyvni pravoporushennia: navch. posibnyk. [Administrative liability and proceedings in cases of administrative offenses: textbook. manual]. K.: TOV «Vydavnytstvo «Tsentr uchbovoi literatury» [in Ukrainian].
7. Pietkov, S.V. (2017). Naukovo-praktychnyi komentar Kodeksu Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia. [Scientific and practical commentary on the Code of Ukraine on Administrative Offenses]. K.: Yurinkom Inter [in Ukrainian].
8. Kolpakov, V.K. (1999). Administratyvne pravo Ukrainy: pidruchnyk. [Administrative law of Ukraine: textbook]. K.: Yurinkom Inter [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 21.10.2019